

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำสรุปรายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา ประจำปี 2556

การจัดทำรายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำปี เป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้มาจากการรายงานโรค ได้แก่ รง. 506, รง. 506/1, รง. 506/2, ฐานข้อมูล 43 แฟ้ม และ 17 แฟ้ม, ฐานข้อมูลเฝ้าระวังการบาดเจ็บ, ฐานข้อมูลระบบ One Team One Operation, ฐานข้อมูลจากโปรแกรม Outbreak Verification และจากฐานข้อมูลลักษณะ Web Based Program เป็นต้น ภายใต้ระบบเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา 5 ระบบโรค ได้แก่ กลุ่มโรคติดต่อ, กลุ่มโรคไม่ติดต่อ, กลุ่มโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม, กลุ่มโรคจากการบาดเจ็บ และกลุ่มโรคเอดส์และโรคทางเพศสัมพันธ์ ซึ่งมีหน่วยรายงานตั้งแต่ระดับ รพ.สต., รพช., รพท., รพศ., โรงพยาบาลในสังกัดมหาวิทยาลัย, โรงพยาบาลเอกชน และโรงพยาบาลรัฐนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ครอบคลุมทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยมีสำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบฐานข้อมูลในระดับประเทศ ซึ่งมีฐานข้อมูลและระบบรายงานที่สำคัญ ดังนี้

1. ฐานข้อมูลจากระบบเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยา (รง. 506)

เป็นข้อมูลผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาที่โรงพยาบาล (Hospital-based Surveillance) ที่ได้มาจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลทุกระดับ (โรงพยาบาลรัฐทุกแห่งและโรงพยาบาลเอกชนบางแห่ง) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยการนำข้อมูลผู้ป่วยจากระบบข้อมูลของโรงพยาบาล (Hospital information system) เช่น โปรแกรม HosXP ส่งออกข้อมูลมายังโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา (R506) โดยการคัดกรองข้อมูลผู้ป่วยโรคที่เข้าข่ายเฝ้าระวัง ด้วยรหัสจำแนกโรค (ICD-10-TM) จนกลายเป็นฐานข้อมูลรายงาน 506 จากโรงพยาบาลส่งไปยังสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และส่งข้อมูลตรงมายังสำนักโรคระบาดวิทยา เมื่อสำนักโรคระบาดวิทยาได้ทำการรวบรวมฐานข้อมูลรายงาน 506 จากทุกจังหวัดทั่วประเทศแล้ว จึงนำมาตรวจสอบความครบถ้วน และถูกต้องของข้อมูลทุกสัปดาห์ ก่อนที่จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ประมวลผล และเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ และรายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์และประจำปี ในภาพรวมของประเทศต่อไป

2. ฐานข้อมูลจากระบบเฝ้าระวังโรคเอดส์โดยการทำรายงาน (รง. 506/1)

เป็นระบบเฝ้าระวังโรคเอดส์ระบบแรกที่ตั้งขึ้น ซึ่งเป็นการรายงานผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อ ที่มีอาการ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบฟอร์มรายงาน 506/1 เก็บข้อมูลจากสถานบริการภาครัฐและเอกชน สำหรับการรายงานผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อที่มีอาการเข้าตามนิยามที่ใช้เฝ้าระวัง ซึ่งปัจจุบันได้พัฒนาเป็นโปรแกรมสำเร็จรูป AIDSUI ที่ใช้ในการบันทึกข้อมูลจากหน่วยรายงาน และส่งออกข้อมูลเป็นรายงาน 506/1 อีกทั้งยังสามารถออกรายงานซึ่งจำแนกโรคติดเชื้ออวัยวะต่าง ๆ ได้ สำนักโรคระบาดวิทยาได้รวบรวมฐานข้อมูลรายงาน 506/1 มาจากสถานพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะต้องบันทึกข้อมูลรายงานภายใน 15 วัน

นับจากวันที่พบผู้ป่วยเข้าตามนิยามการเฝ้าระวัง แล้วต้องส่งข้อมูลมายังสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ทุก ๆ 1 เดือน เพื่อส่งต่อมายังสำนักโรคระบาดวิทยา เมื่อสำนักโรคระบาดวิทยารวบรวมฐานข้อมูลรายงาน 506/1 จากทุกจังหวัดที่ส่งรายงานแล้ว จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม แล้วจัดทำเป็นรายงานสรุปลักษณะโรคเอดส์ เผยแพร่ พร้อมทั้งจัดทำสถานการณ์โรคส่งกลับไปยังสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

3. ฐานข้อมูลจากระบบเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม (รง. 506/2)

สำนักโรคระบาดวิทยา ได้พัฒนาระบบเฝ้าระวังโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยมี โปรแกรม 506/2 เป็นฐานข้อมูลที่ได้รวบรวมจากหน่วยงานหรือสถานบริการสาธารณสุขทั้งของรัฐ ทั้งที่อยู่ภายในและภายนอกโครงการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ แบบรายงานโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม (รง. 506/2) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการบันทึกการรายงานข้อมูลผู้ป่วยเข้าข่ายเฝ้าระวังที่มีมารับบริการในสถานบริการสาธารณสุขนั้น ๆ สำนักโรคระบาดวิทยาจะทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลรายงาน 506/2 จากทั่วประเทศ แล้วทำการรวบรวม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์และแปลผลข้อมูล ในระดับภาพรวมของประเทศ เพื่อจัดทำเป็นสถานการณ์ เผยแพร่ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. ฐานข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ และข้อมูลเพื่อการส่งต่อ 43 แฟ้ม และ 17 แฟ้ม

สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ดำเนินโครงการจัดทำคลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์รวบรวมความต้องการใช้ประโยชน์ข้อมูลด้านการแพทย์ และกำหนดโครงสร้างฐานข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพในรูปแบบ 43 แฟ้มมาตรฐาน และโครงสร้างฐานข้อมูลสำหรับการส่งต่อผู้ป่วยในรูปแบบ 17 แฟ้มมาตรฐาน ชุดข้อมูลในแฟ้มมาตรฐานประกอบด้วย โครงสร้างข้อมูลบุคคล ผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยใน ข้อมูลการให้บริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ ข้อมูลการคัดกรองผู้ป่วยเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ข้อมูลผู้ป่วยที่ต้องเฝ้าระวัง ข้อมูลการป้องกันโรค ข้อมูลด้านทันตกรรมและอื่น ๆ เพื่อเชื่อมโยงฐานข้อมูลไปที่คลังข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ ที่สำนัคนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ดูแล สำหรับใช้ในการประเมินสถานการณ์ปัญหาด้านสุขภาพ รวมถึงลดความซ้ำซ้อน ลดภาระในการจัดเก็บข้อมูลในระดับปฏิบัติการ และการจัดทำรายงานทั้งนี้กระทรวงสาธารณสุข มีการประกาศโครงสร้างมาตรฐานข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ และข้อมูลเพื่อการส่งต่อ 43 แฟ้ม และ 17 แฟ้ม ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา

พ.ศ. 2556 สำนักโรคระบาดวิทยา ได้นำข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพ ในรูปแบบ 43 แฟ้มมาใช้ในการเฝ้าระวังโรคในกลุ่มโรคไม่ติดต่อ ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง กลุ่มการบาดเจ็บ 19 สาเหตุ และกลุ่มโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม

ซึ่งได้นำข้อมูลด้านการแพทย์และสุขภาพมาใช้งานทั้งหมด 10 แห่ง เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลผู้ป่วย จัดทำรายงานสถานการณ์โรครายปีต่อไป

5. ฐานข้อมูลจากระบบเฝ้าระวังการบาดเจ็บ (Injury Surveillance : IS)

เป็นฐานข้อมูลที่ใช้บันทึกผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและตายทุกรายจากการบาดเจ็บจากสาเหตุภายนอก ที่มารับการรักษาที่แผนกฉุกเฉินของโรงพยาบาลที่ดำเนินการเฝ้าระวัง โดยเก็บรวบรวมข้อมูลมาจาก โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไป โดยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของโรงพยาบาลทำหน้าที่บันทึกข้อมูล โดยใช้โปรแกรม ISWIN ในการบันทึก และวิเคราะห์ข้อมูลการเฝ้าระวังการบาดเจ็บ และใช้โปรแกรม IS Checking ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ทำการวิเคราะห์ จัดทำรายงานข้อมูล ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและนอกโรงพยาบาล และส่งข้อมูลรายงานการบาดเจ็บให้กับสำนักโรคระบาดวิทยาเป็นประจำทุก 2 - 3 เดือน ซึ่งสำนักโรคระบาดวิทยาจะรวบรวมข้อมูลทั้งหมด จัดทำเป็นรายงานเฝ้าระวังการบาดเจ็บในภาพรวมของประเทศต่อไป

6. ฐานข้อมูลจากระบบ One Team one Operation (OTOO)

เป็นการจัดเก็บรายงานการสอบสวนเหตุการณ์การระบาดจากแต่ละจังหวัด ซึ่งกำหนดว่าทีมเฝ้าระวังสอบสวนเคลื่อนที่เร็ว (Surveillance and Rapid Response Team; SRRT) ระดับอำเภอทุกทีม จะต้องส่งผลงานการสอบสวนเหตุการณ์การระบาดให้กับสำนักโรคระบาดวิทยาอย่างน้อยปีงบประมาณละ 1 เรื่องต่ออำเภอ โดย SRRT ระดับอำเภอ เขียนรายงานและส่งให้ระดับจังหวัดรวบรวมส่งให้สำนักงานป้องกันควบคุมโรค (สคร.) เพื่อบันทึกรายงานเข้าระบบ OTOO ที่หน้าเว็บไซต์ของสำนักโรคระบาดวิทยา สำนักโรคระบาดวิทยาจะนำข้อมูลเหตุการณ์การระบาดจากรายงานการสอบสวนโรคเหล่านี้ มาใช้ประกอบการเขียนรายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำปี เพื่อสรุปให้สถานการณ์โรคมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

7. ฐานข้อมูลจากโปรแกรมตรวจสอบข่าวการระบาด (Outbreak Verification)

เป็นฐานข้อมูลที่สำนักโรคระบาดวิทยาใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล และบันทึกเหตุการณ์การระบาดของประเทศไทยที่เกิดขึ้นในแต่ละปี โดยรับการแจ้งข่าวการระบาดจากเครือข่ายเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา เช่น โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักงานป้องกันและควบคุมโรค ส่งข้อมูลข่าวการระบาดที่พบในพื้นที่มาให้กับสำนักโรคระบาดวิทยาผ่านช่องทาง Email และโทรสาร อีกทั้งยังสามารถแจ้งข่าวการระบาดโดยตรงผ่านทางโทรศัพท์ได้อีกช่องทางด้วย เมื่อทางสำนักโรคระบาดวิทยาได้รับข่าวการระบาดแล้ว จึงทำการตรวจสอบว่าเป็นเหตุการณ์จริง ที่มีความสำคัญทางระบาดวิทยาและประเมินสถานการณ์ความรุนแรงของเหตุการณ์ เพื่อตัดสินใจในการดำเนินการตอบสนองต่อเหตุการณ์นั้น ๆ แล้วจึงจะบันทึกเหตุการณ์ลงในโปรแกรมตรวจสอบข่าวการระบาดนี้ เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลต่อไป ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถมาค้นหาข้อมูลหรือเหตุการณ์การระบาดย้อนหลังจากฐานข้อมูลนี้ได้

สำนักโรคระบาดวิทยา นำข้อมูลเหตุการณ์การระบาดที่สำคัญจากฐานข้อมูลมารวบรวมสังเคราะห์ เรียบเรียงและแปลผลข้อมูลเป็นองค์ความรู้ในแต่ละโรค เพื่อนำไปประกอบการจัดทำรายงานเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำปี เพื่อเผยแพร่ให้กับหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้อง นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

8. ฐานข้อมูลระบบเฝ้าระวังและสอบสวนอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (Adverse Events Following Immunization : AEFI)

การเฝ้าระวังอาการภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามสถานการณ์การเกิดอาการไม่พึงประสงค์ ภายหลังได้รับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำกับติดตามความปลอดภัยด้านวัคซีน และการให้บริการการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคที่ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ สำนักโรคระบาดวิทยาจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ป่วยที่มีอาการเข้าตามนิยามของ AEFI จากสถานบริการสาธารณสุขหรือโรงพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะต้องส่งรายงานผู้ป่วยมายังสำนักโรคระบาดวิทยาภายใน 48 ชั่วโมงหลังพบผู้ป่วย ในรูปของบัตรรายงาน AEFI_1 ผ่านช่องทางอีเมลหรือโทรสาร จากนั้นเจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลผู้ป่วย โดยใช้โปรแกรมชนิด Web-Based Application สามารถบันทึกข้อมูลออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้ ระบบเฝ้าระวัง AEFI นั้นจะเก็บข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค อาทิเช่น รายละเอียดชนิดของวัคซีน การให้บริการวัคซีน และอาการเจ็บป่วยของผู้ป่วยภายหลังได้รับวัคซีน เป็นต้น ซึ่งในระบบเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยา (รจ. 506) จะไม่มีรายละเอียดเหล่านี้

9. ฐานข้อมูลการเฝ้าระวังผู้ป่วยกล้ามเนื้ออ่อนแรงปวกเปียกเฉียบพลัน (Acute Flaccid Paralysis Surveillance : AFP)

เป็นการดำเนินงานตามโครงการกวาดล้างโรคโปลิโอขององค์การอนามัยโลก ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลผู้ป่วยที่มีอาการเข้าตามนิยาม คือเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มีอาการกล้ามเนื้ออ่อนแรงแบบปวกเปียกเฉียบพลัน (Acute Flaccid Paralysis) โดยสำนักโรคระบาดวิทยา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ป่วย ตามแบบสอบสวนผู้ป่วยเฉพาะราย AFP จากโรงพยาบาลภาครัฐและเอกชนทุกแห่ง โดยเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบของสำนักโรคระบาดวิทยา จะดำเนินการบันทึกข้อมูลผู้ป่วยลงในโปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งโปรแกรมนี้อาจเชื่อมโยงฐานข้อมูลที่เกี่ยวกับประวัติผู้ป่วย อาการทางคลินิก ข้อมูลทางระบาดวิทยา ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ (Stool Culture for Poliovirus) และประวัติการได้รับวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอแล้ว ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำกับ ติดตามการดำเนินมาตรการกวาดล้างโรคโปลิโอ พร้อมทั้งตอบตัวชี้วัดการดำเนินงานให้กับองค์การอนามัยโลก

ผู้เรียบเรียง

รัตนพล รัตนพิทักษ์

ประจักษ์ โสภา

บรรณาธิการวิชาการ

พญ.ดารินทร์ อารีย์โชคชัย